

Висновки. Візуальний поворот в епоху постмодерну проявляє себе в повсюдному інтересі до реальності, зримих образів і форм сприйняття. Тексти філософів-постмодерністів передаються шляхом візуальних метафор, вони володіють просторово-топологічною рельєфністю. Подібний візуалізований і топографічний стиль мислення визначається як мислення через концепти і концептуальні персонажі (а не логічні поняття), які володіють смисловою консистенцією, просторовим місцеположенням і темпоральною визначеністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батаева Е.В. Видимое общество. Теория и практика социальной визуалистики: Монография / Е.В. Батаева. – Х.: ФЛП Лысенко И.Б., 2013. – 349 с.
2. Бауман З. От паломника к туристу [Электронный ресурс] / З. Бауман // Социологический журнал. – 1995. – № 4. – Режим доступа: <http://www.socjournal.ru/article//98>
3. Гиренок Ф. Абсурд и речь. Антропология воображаемого / Ф. Гиренок. – М.: Академический Проект, 2012. – 237 с.
4. Деррида Ж. Эссе об имени / Ж. Деррида // Всемирная философия. XX век. – Мн.: Харвест, 2004. – С. 381-392.
5. Диди-Юберман Ж. То, что мы видим, то, что смотрит на нас / Ж. Диди-Юберман. – СПб.: Наука, 2001. – 263 с.
6. Кутырев В.А. Философия постмодернизма / В.А. Кутырев. – Нижний Новгород, 2006. – 95 с.
7. Лакан Ж. Ниспровержение субъекта и диалектика желания в бессознательном у Фрейда // Ж. Лакан. Инстанция буквы в бессознательном или судьба разума после Фрейда. – М.: «Русское феноменологическое общество»; «Логос», 1997.
8. Метц К. Воображаемое означающее. Психоанализ и кино / К. Метц. – СПб.: Изд-во Европ. ун-та, 2010. – 336 с.
9. Подорога В. Метафизика ландшафта / В. Подорога. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. – 550 с.
10. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Ж.-П. Сартр. – М.: Республика, 2000. – 639 с.
11. Тульчинский Г.Л. Слово и тело постмодернизма / Г.Л. Тульчинский // Вопросы философии. – 1999. – № 10. – С. 35-53.

Канюк Іван – магістрант соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Кіссе Антон Іванович – доктор політичних наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 130.1. +316+ 165.745

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В СУСПІЛЬСТВІ

У статті здійснено аналіз актуальних проблем сучасної української сім'ї в умовах соціально-економічних трансформацій в суспільстві. Актуальність даної теми зумовлено загальною кризою сім'ї. Проблеми сучасної української сім'ї становлять цілий комплекс психологічних, соціологічних, економічних, юридичних та інших проблем.

Ключові слова: сучасна сім'я, соціально-економічні трансформації, шлюбно-сімейні стосунки, сімейні проблеми, соціальна політика.

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ СЕМЬЕ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ОБЩЕСТВЕ

В статтє осуцествлен анализ актуальных проблем современной украинской семьи в условиях социально-экономических трансформаций в обществе. Актуальность данной темы обусловлено общим кризисом семьи. Проблемы современной украинской семьи составляют целый комплекс психологических, социологических, экономических, юридических и других проблем.

Ключевые слова: *современная семья, социально-экономические трансформации, брачно-семейные отношения, семейные проблемы, социальная политика.*

PROBLEMS OF THE MODERN UKRAINIAN FAMILY IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND ECONOMIC TRANSFORMATIONS IN SOCIETY

The article analyzes the actual problems of the modern Ukrainian family in the conditions of socio-economic transformations in society. The relevance of this topic is determined by the general crisis of the family. The problems of the modern Ukrainian family are a complex of psychological, sociological, economic, legal and other problems.

Key words: *modern family, socio-economic transformations, marital and family relations, family problems, social policy.*

Сім'я – один із головних інститутів у соціальній структурі суспільства, вона є первинним осередком соціалізації, першоджерелом пізнання та формування культури поведінки. Будучи однією з найдавніших форм соціальної спільності людей, сім'я пов'язана зі всіма сферами діяльності людини. Вона сприяє вирішенню багатьох важливих як економічних так і соціальних задач.

Найбільший давньогрецький філософ-енциклопедист Аристотель, визначав, що людина інстинктивно прагне до сумісного мешкання. Сім'я, за Аристотелем, є першою формою соціального життя. З декількох сімей утворюються поселення-громади.

М.Д. Шимін визначає сім'ю наступним чином: «Сім'я - це специфічна форма соціальної життєдіяльності людей, зумовлена економічним ладом суспільства, заснована на шлюбі чи родинності, включаючи всю сукупність відносин (між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, між різними поколіннями), що складаються на базі спільної різносторонньої діяльності її членів, у якій реалізуються як потреби суспільства (у фізичному і духовному відтворенні людської особистості, в забезпеченні нормальної спільної життєдіяльності людей у сфері особистого життя), так і потреби індивіда (в інтимних зв'язках, у сімейному особистому щасті)» [9, с.21]. Сім'я виконує цілий ряд таких функцій як: репродуктивна, виховна, господарсько-побутова, економічна, соціально-культурна, комунікативна, гедоністична та ін.

Сучасна українська сім'я зазнає впливу різноманітних факторів, особливо глобалізаційного та соціально-політичного характеру. Процеси її формування, становлення і розвитку проходять у складних і суперечливих умовах. Відбувається загострення таких сімейних проблем, таких як:

- орієнтація на малодітну сім'ю ;
- зниження рівня народжуваності в сім'ї ;
- зростання кількості розлучень;
- роздільне проживання подружжя з причини міграції в пошуках заробітку;
- нестабільність сім'ї та шлюбу, викликані збільшенням всередині сімейних конфліктів,

та ін.

Окрім цього, простежується зменшення середньої тривалості шлюбу, а також, відкладення часу вступу до шлюбу. Неодружені чоловіки і жінки перестали бути виключенням, спостерігається збільшення кількості самотніх людей, які не одружуються.

В суспільстві поступово змінюється ставлення до народження дитини поза шлюбом. Чому сприяють різні форми неофіційних шлюбно-сімейних стосунків. Спостерігається стійка тенденція до зростання кількості неповних сімей, які складаються, переважно, з матері з дітьми та іноді одним з батьків -

матері чи батька [5]. Дана тенденція є надзвичайно негативною, адже повноцінне виховання відбувається в сім'ї, де кожний з батьків робить свій внесок до розвитку особистості дитини.

Існує ряд факторів що впливають на зміну традиційного устрою сім'ї та ціннісних орієнтацій у шлюбно-сімейних стосунках. Серед них можна виділити:

- економічна нестабільність в суспільстві;
- стрімкий науково-технічний прогрес;
- труднощі, пов'язані з народження і вихованням дітей ;
- зростання економічної незалежності жінок, їх активне залучення до трудової діяльності ;
- утворення двох центрів життя — місця праці і дому;
- зміна загального ставлення суспільства до сексуальної моралі;
- ослаблення виховної функції сім'ї.

Багато чоловіків та жінок вступають у сексуальні відносини без укладання шлюбу. Це пов'язано з тих, що переваги гедоністично- холостяцького способу життя часом здаються більш привабливими ніж подружні відносини. Молодь орієнтована на вільний спосіб життя, на те, щоб насолоджуватися періодом незалежності якомога довше. Окрім цього, в сучасному світі, що чоловік, що жінка відчувають гостру необхідність створити певні фінансові та життєві умови, перед укладанням шлюбу. Під впливом соціально-економічних чинників відбувається переорієнтація цінностей молоді з цінностей сім'ї на цінності індивідуалізму, гедонізму, споживацтва, на досягнення успіху в кар'єрі та високого соціального статусу.

Скорочення кількості народжених в нашій країні пов'язано також з підвищенням освітнього рівня жінок, який безпосередньо впливає на їх соціальний статус та структуру потреб, що обумовлює кількість дітей в сім'ї . Найнижча народжуваність зафіксована в групі найбільш освічених матерів, а багатодітність характерна для менш освічених жінок. Тобто, обмеженню кількості дітей в родині сприяють першочергові завдання жінки спрямовані на здобуття освіти та професійний розвиток.

Потреби в дітях зазнали певних змін, які пов'язані з відсутністю економічної зацікавленості в них. Соціально-економічні проблем включають в себе проблему матеріальної забезпеченості, житлову проблему і проблему працевлаштування молодого подружжя. Зниження рівня життя та скорочення прибутків населення України спричинило те, що люди почали відкладати народження дітей. Адже загальний рівень життя сім'ї, забезпечення благоустрою, задоволення потреби в товарах широкого вжитку, організація вільного часу, безпосередньо залежить від рівня прибутків.

Українська дослідниця Г. Дворецька наголошує на важливості проблеми, що стосується поєднання ролі матері з професійною діяльністю, - внаслідок чого відбувається трансформація соціальних ролей подружжя. Соціальний статут чоловіків та жінок став однаковим. На сьогоднішній день, жінки заробляють на рівні з чоловіками, через що виникає певна неузгодженість рольової поведінки в сім'ї. Професійна та громадська діяльність жінки сприяє розвитку її особистості, проте негативно впливає на функціонування сім'ї - зменшується народжуваність, збільшується кількість розлучень, ускладнюються взаємовідносини між батьками і дітьми.

Заміжній жінці з дітьми важче досягати кар'єрних висот, адже сімейні турботи потребують багато сил та часу. Окрім цього, професійна діяльність жінки певним чином суперечить сімейним обов'язкам, через що, жінці в сучасному світі потрібно обирати для себе альтернативний варіант, в якому можуть успішно поєднуватися ціннісні орієнтації подружжя та їхні професійні інтереси. Це так звана бікар'єрна сім'я, в якій чоловік та жінка розподіляють між собою домашні обов'язки та допомагають самореалізуватися одне одному не тільки в сім'ї, а і в кар'єрі.

Гострою залишається проблема таких соціальних патологій як алкоголізм, наркоманія, насильство, що зростають в умовах невизначеності соціальних ідеалів суспільства.

Безвідповідальне відношення батьків до своїх родинних обов'язків сприяє поширенню чисельності дітей-соціальних сиріт, соціально дезадаптованих дітей тощо [3]. Проблеми дитячої безпритульності й бездоглядності є однією з найгостріших соціальних проблем сучасної України.

Зростає суспільне значення підготовки молоді до шлюбу, підтримки молодих сімей, творення мережі необхідних соціальних служб, медико-психологічних консультаційних центрів, розвитку вітчизняної демографії, цілеспрямованої демографічної політики держави тощо. Неміцність деяких молодих сімей можна пояснити невідповідністю до шлюбу, нездатністю сім'ї вирішувати проблеми, низьким рівнем соціально-психологічної адаптованості. Психологічна готовність індивіда до шлюбу багато в чому визначає подальші сімейні взаємини. Особливо важливими є показники соціальної готовності, тобто: вік, освіта, професія.

Багато жінок на свій лад вирішують проблему самотності: в Україні дедалі більше нешлюбних народжень є виходом зі стану психологічної і емоційної самотності, яка, проте, можлива і в шлюбі. На сучасному етапі трансформації суспільства, його культури гуманістичні функції сім'ї відіграють величезну роль, у зв'язку з чим особливого значення набуває аналіз сім'ї як соціокультурного феномена і потужного чинника позитивного психоемоційного діяння, відносин довіри і взаєморозуміння. Тому в сьогоdnішньому світі в умовах духовної кризи, що породжує викривлені форми шлюбно-сімейних відносин, у центрі уваги вчених і політиків повинна бути сім'я, її благополуччя, бо саме сім'я може врятувати народ від самознищення.

Стабільна сім'я може бути створена при певній підготовленості молодих людей до спільного сімейного життя [1]. Мета якої націлена на підвищення відповідальності щодо питань шлюбу та батьківства. Адже, дошлюбні очікування різняться з реальним баченням подружнього життя, що призводить до дисфункціонального розвитку сім'ї, деформування існуючого механізму міжпоколінної передачі сімейних норм і цінностей.

Нерідко, сімейні пари зіштовхуються з такими проблемами, як:

- конфлікти пов'язані з розподілом подружніх ролей та обов'язків;
- відмінностями в поглядах на сімейне життя;
- складність і конфлікти у взаєминах подружньої пари з батьками однієї або обох членів подружжя;
- негативні звички одного, або обох партнерів (зловживання алкогольними напоями і т д.);
- проблеми спілкування, розуміння один одного;
- обмеженість можливостей для задоволення потреб одного з членів сім'ї;
- нездатність або небажання когось із подружжя мати дітей;
- незадоволення сімейним життям, зрада;
- фінансові труднощі;
- сексуальна дисгармонія у шлюбі.

Рівень готовності до сімейного життя включає в себе морально-психологічну, соціальну, правову, педагогічну, сексуальну, господарсько-економічну готовність. Передбачає розуміння сутності сім'ї, особистої ролі та відповідальності в створенні сім'ї, а також усвідомлення ряду обов'язків, які накладає подружжя та батьківство та ін.

Для сучасної соціокультурної ситуації в українському суспільстві особливого значення набуває роль сім'ї у формуванні установок позитивної соціальної поведінки людей. Толерантність в сімейних відносинах є фактором стабільності сім'ї, цінністю сімейного буття індивідів, типом певного способу життя, заснованим на гармонійній сумісності громадського та індивідуального буття - процесу соціалізації і становлення особистості в умовах сім'ї.

Сім'я володіє широким діапазоном можливостей і засобів впливу на формування установок толерантності в суспільстві. При цьому визначальною є тенденція формування демократичних принципів відносин членів сім'ї як один до другого, так і до соціального

оточення, терпимості до інших поглядів і думок, прихильності загальнолюдським нормам і цінностям.

Сучасна українська сім'я переживає важкі часи, що перешкоджає здійсненню повноцінного морально-етичного виховання дітей. Посилилась економічна, психологічна і моральна нестійкість сім'ї. Низький прожитковий статус пересічної сім'ї провокує масовий виїзд населення з України в пошуках заробітку. Що грозить втратою інтелектуального та морального потенціалу країни. Також, відбувається руйнація духовного світу дитини, батьки якої не в змозі приділити достатньо часу її вихованню. Батьки перекладають свої обов'язки на інших членів сім'ї, в більшості випадків на родичів, знайомих і т.п. Самі ж виконують функцію постачальника матеріальних благ, що позитивно впливає на загальний рівень життя дитини. Проте існує ряд проблем, які виникають у дітей в сім'ях трудових емігрантів:

- погіршення дитячо-батьківських взаємин;
- послаблення сімейно-рольових зв'язків;
- ризик виникнення синдрому емоційної деривації;
- девіантна поведінка;
- замкненість, агресивність, тривожність;
- пасивне відношення до навчання, власного здоров'я, життя і т.д.;
- відсутність прикладу батька/матері або й обох батьків.

Потрібно розширити сфери застосування праці, забезпечити гідний рівень заробітної плати та безпечні умови праці.

Важливо, щоб в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки реалізація соціальної політики здійснювалася відповідно до трансформації соціальної структури суспільства. Необхідно працювати над вдосконаленням соціальної політики, забезпечити всі необхідні умови для реалізації сім'єю своїх функцій як соціального інституту. Врегулювати ряд проблем економічного, соціального, нормативно-правового, інформаційно-просвітницького та організаційного характеру [8].

Особливу увагу, потрібно надати проблемі матеріального забезпечення, яка є важливою для нормального функціонування сім'ї. Адже, перебуваючи в умовах економічної нестабільності все більше поширюється орієнтація на малодітну сім'ю. Витрати на утримання дітей не закладені в повному обсязі в заробітну плату, якої не вистачає не тільки на утримання дітей, але й задоволення власних потреб. Сім'ї зіштовхуються з труднощами, прагнучи матеріально забезпечити життєдіяльність і розвиток дітей на рівні сучасних вимог. В особливо складному становищі, опиняються багатодітні й неповні сім'ї, а також сім'ї з дітьми або батьками-інвалідами. Значна їх частина знаходиться нижче межі бідності.

Необхідно вжити термінових заходів по наданню допомоги сім'ї у всіх її напрямках. Активізувати діяльність центрів та служб, які займаються проблемами сім'ї. Важливим є досягнення сприятливих соціальних та економічних умов для молодих матерів. Тобто, створити умови за яких підприємствам та організаціям буде економічно вигідніше працевлаштовувати матерів. Забезпечити умови для гармонійного поєднання батьківських та професійних обов'язків.

Сучасні сім'ї стають залежними від обставин пов'язаних з браком робочих місць, недоступності житла, низького рівня роботи медичних та оздоровчих закладів, нерівності доступу різних категорій сімей до соціальних послуг та ін.

Однією із найбільших проблем сучасної молоді родини в Україні є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена психологічна вразливість. У свою чергу, це породжує її дезорганізацію, внутрішні деструктивні процеси, конфлікти і, зрештою, веде до розпаду. Внаслідок цього - страждання, нервові захворювання, асоціальна поведінка, стреси, безпритульність дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і у свою чергу жорстокість батьків.

Ще важлива проблема – сучасна сім'я повинна не тільки зберегти, а й відновити свій статус головної ланки у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні

умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим, молода сім'я потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. У зв'язку з цим стає зрозумілою необхідність організації підготовки молоді до подружнього життя, яку потрібно розглядати як складову частину роботи щодо зміцнення сім'ї та піднесення її соціальної активності. Життя вимагає, щоб подібною роботою було охоплено якомога більше молодих людей, а також були чітко визначені її цілі, методи, форми і можливості, адже серед важливих проблем зміцнення стабільності Української держави, важливе місце займає формування саме відповідального сім'янина, стабільної сім'ї.

Комплексний підхід передбачає не тільки створення соціально-економічних передумов для функціонування і розвитку сім'ї, але й формування в суспільній свідомості фундаментальних цінностей орієнтованих на відповідальне ставлення до шлюбу та батьківства, а також створення міцної, щасливої сім'ї.

Необхідно приділяти більше уваги соціальній роботі серед молоді, сприяти соціальному становленню особистості, розвивати емоційно-вольову сферу індивіда. Окрім цього, залучати молодь до суспільно-корисної праці. Спрямувати засоби масової інформації на надання молоді допомоги в певній підготовці до сімейного життя. Активізувати родинне виховання в системі шкільної освіти.

Тільки цілеспрямована комплексна соціально-демографічна політика, спрямована на підвищення стабільності та зміцнення інституту сім'ї, здатна якісно вплинути на стан сучасної української сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зуйкова Е. М. Молодая семья / Е. М. Зуйкова, Н. В. Кузнецова. – М.: Европа, 2009. – 436 с.
2. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії. – К.: Інститут економіки НАН України, 2001. – 580 с.
3. Діти, жінки та сім'я в Україні. Статистичний збірник// Державний комітет статистики України, 2006.
4. Добренев В.И. Фундаментальная социология: в 15 т. Т10: Гендер. Брак. Семья /Добренев В.И., Кравченко А.И. – М.: 2006.
5. Кодацька Н.О. Проблемне поле дослідження життєдіяльності вагітних жінок та молодих матерів / Н.О. Кодацька // Соціальні технології: [актуальні проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. - Запоріжжя: КПУ, 2010. - Вип. 48. - С. 268- 278.
6. Мацковский М.С. Социология семьи: Проблемы теории, методологии и методики – М., 1989.
7. Социологическая энциклопедия в 2-х т. Т. 2. – М.: Мысль, 2003. – 863с.
8. Соціологічна енциклопедія / укладач В.Г. Городяненко – К.: Академвидав, 2008 – 456 с.
9. Шимин Н. Д. Семья как общественное явление: Опыт социал.-филос. анализа / Н. Д. Шимин. - Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1989. - 188 с.
10. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні. – К.: АДЕФ - Україна, 2008. – 134 с.
11. Шумейко О.В. Основні підходи до дослідження сім'ї в системі соціально-гуманітарного знання // Філософські та методологічні проблеми права. – 2011. - № 1. – С. 135-144
12. Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України. - К.: Кондор, 2008. - 794 с.